

Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

ЄФІМЕНКО Павло Богуславович

УДК 378.147:796.011

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІЗНОРІВНЕВОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків 2002

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському державному педагогічному університеті ім. Г.С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор,
Гриньова Валентина Миколаївна,
Харківський державний педагогічний університет
ім. Г.С. Сковороди, професор кафедри
загальної педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Єрмаков Сергій Сидорович,
Харківська державна академія дизайну і мистецтв,
проректор з наукової роботи;

кандидат педагогічних наук
Васьков Юрій Вадимович,
Харківський обласний науково-методичний інститут
безперервної освіти, проректор з навчальної роботи.

Провідна установа: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, кафедра педагогіки, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Захист відбудеться “23” січня 2003 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д64.053.04 у Харківському державному педагогічному університеті ім. Г.С. Сковороди за адресою 61002, м. Харків, вул. Артема 29, ауд. 216.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (61168, м. Харків, вул. Блюхера, 2, ауд. 215 В).

Автореферат розісланий “21” грудня 2002 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Золотухіна С.Т.

Загальна характеристика роботи

Актуальність та доцільність дослідження. Динамізм сучасної цивілізації, посилення ролі людини в суспільстві та виробництві, зростання її потреб, гуманізація і демократизація суспільних відносин, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки і технологій зумовлюють необхідність вибору рівнів освіти. У цьому контексті становить інтерес дослідження змісту та організації діяльності навчальних закладів різних типів і рівнів акредитації, які повинні сприяти вихованню поколінь людей, здатних не тільки оберігати і примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, а й відповідально ставитись до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як найвищої індивідуальної та суспільної цінності. Це особливо актуально сьогодні, оскільки сучасна епоха характеризується складними політичними, соціально-економічними й екологічними проблемами, які негативно впливають на здоров'я людини. Величезний потік інформації, негативні емоції, стресові ситуації як на виробництві, так і в побуті, призводять організм людини до регулярної перевтоми, розбалансування нормативного стану, порушення обмінних процесів, зниження загального імунітету. У поєднанні з фізичним розтренуванням усе це створює передумови до виникнення серцево-судинних, шлунково-кишкових, нервово-психологічних, застудливих захворювань. Для подолання цих негативних чинників необхідно готувати фахівців фізичної культури – учителів, тренерів, реабілітологів, інструкторів, які кваліфіковано будуть вирішувати визначені проблеми.

На цьому наголошують також Закони України “Про освіту” і “Про фізичну культуру і спорт”, Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття), Державна програма розвитку фізичної культури “Концепція фізичного виховання в системі освіти України”, Національна доктрина розвитку освіти, цільова комплексна програма “Фізичне виховання – здоров'я нації”.

У психолого-педагогічній літературі розглядаються різні аспекти функціонування системи неперервної освіти (А. Алексюк, С. Архангельський, Ю. Бабанський, В. Бондар, В. Галузинський, С. Гончаренко, І. Зязюн, І. Лернер, А. Матюшкін, В. Паламарчук, П. Підкасистий та ін.); формування ступеневої системи підготовки фахівців фізичної культури (Г. Блахін, Л. Волков, С. Єрмаков, О. Жданов, Ю. Железняк, П. Калашніков, Ю. Шкретій); спортивно-педагогічна підготовка спеціалістів (С. Балбенко, М. Мороз, В. Ялович); медико-біологічна підготовка (Л. Євгенєва, В. Завацький, В. Міщенко, Л. Поташнюк); підготовка фахівців фізичної реабілітації (Г. Верич, В. Кукса, В. Пикалюк); психолого-педагогічні основи професійної підготовки вчителів (Ю. Васьков, І. Волкова, Д. Гасанова, Г. Ложкін, Н. Стамбулова, І. Решетень); дослідження проблеми змісту наступності і шляхів її реалізації в навчанні (С. Батишев, Р. Гуревич, О. Дубинчук, В.

Мадзігон, О. Пінаєва, А. Усова, Л. Хромова); соціально-педагогічні умови розвитку різнорівневої системи підготовки фахівців (А. Лігоцький).

Упровадження системи різнорівневої підготовки має задовольнити культурно-освітні потреби особистості та суспільства, забезпечити соціальний захист населення, підвищити загальну ефективність освіти й виховання професійної та наукової еліти, збереження досвіду системи вищої освіти, що склалася в Україні. Освітньо-кваліфікаційні рівні підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах освіти дають змогу вирішувати кадрову проблему в Україні, впроваджувати нові форми й методи організації навчального процесу та сучасні технології навчання, забезпечувати подальше стимулювання наукової організації педагогічної праці. Згідно з положеннями Закону України “Про вищу освіту” (2002р.) підготовка фахівців фізичної культури здійснюється у ВНЗ і вимагає наукового обґрунтування змісту, форм, методів і засобів навчання на кожному рівні та виявлення тих умов, які забезпечують ефективність педагогічного процесу.

Між тим існують суперечності між потребами у висококваліфікованих фахівцях і недостатньою розробкою питань їхньої підготовки на різних рівнях, з урахуванням індивідуальних можливостей, інтересів та запитів майбутніх фахівців.

Актуальність і нерозробленість проблеми та необхідність розв’язання вказаних суперечностей обумовили вибір теми дослідження: **“Педагогічні умови забезпечення різнорівневої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури”**.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами й темами. Дисертаційне дослідження виконане згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри загальної педагогіки Харківського державного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди “Підвищення ефективності навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх та вищих педагогічних навчальних закладах” (РК № 1-200199004109), тема затверджена Радою з координації наукових досліджень в галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 7 від 25 вересня 2001р.).

Об’єкт дослідження – процес різнорівневої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури.

Предметом дослідження є педагогічні умови забезпечення різнорівневої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, які забезпечують різнорівневу підготовку майбутніх фахівців фізичної культури.

У ході дослідження було зроблено **припущення** про те, що ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури на різних рівнях досягається за таких

педагогічних умов: забезпечення наступності у змісті, формах і методах навчання та здійснення диференційованої роботи зі студентами залежно від їхніх реальних можливостей і рівнів підготовленості.

Відповідно до мети дослідження визначено його **завдання**:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну, методичну й спеціальну літературу, офіційно-нормативні документи з проблеми різнорівневої підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до професійної діяльності.

2. Обґрунтувати етапи, які забезпечують різнорівневу підготовку майбутніх фахівців фізичної культури.

3. Теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови забезпечення ефективності різнорівневої підготовки фахівців фізичної культури на кожному етапі.

4. Уточнити критерії, показники та рівні підготовленості майбутніх фахівців до професійної діяльності.

5. Підготувати навчальний посібник, науково-методичні матеріали і рекомендації для студентів і викладачів з проблеми дослідження.

Методологічною основою дослідження є концептуальні положення філософських, психологічних, педагогічних теорій про особистість як найвищу соціальну цінність суспільства; основні положення теорії пізнання про взаємозв'язок, зумовленість і цілісність явищ та процесів навколишнього світу, а також ідеї про активність особистості.

Теоретичну основу дослідження становлять праці психологів і педагогів, які висвітлюють: спеціально організовану діяльність і спілкування особистості та її розвитку в процесі діяльності (К.Абульханова-Славська, Г.Балл, Л.Божович, Л.Виготський, О.Киричук, О.Леонтьєв, В.Моляко, В.Мясищев, С.Рубінштейн); професійне становлення особистості (Р.Гуревич, Є.Клімов, О.Коваленко, С.Максименко, Л.Обран, В.Параніч); культуру особистості (В.Гриньова, В.Кан-Калік, Л.Нечепоренко, М.Подберезський, О.Рудницька, Г.Шевченко); психолого-педагогічні основи професійної підготовки майбутніх учителів (А.Бойко, Т.Дмитренко, В.Євдокимов, І.Зязюн, І.Прокопенко, М.Сметанський, С.Сисоєва, Г.Троцко); інтеграцію і диференціацію як засоби індивідуалізації навчання в сучасній підготовці висококваліфікованих фахівців (А.Беляєва, В.Лозова, П.Сікорський); вдосконалення системи самостійної роботи студентів (В.Буряк, І.Головін, С.Єрмаков, Т.Овчаренко, М.Прохорова) психолого-педагогічні основи професійної підготовки вчителів фізичної культури (Ю.Васьков, І.Волкова, Д.Гасанова, Г.Ложкін, Н.Стамбулова, І.Решетень).

Відповідно до визначених завдань і для перевірки гіпотези було використано такі теоретичні та емпіричні **методи дослідження**:

- теоретичні: аналіз наукової та навчально-методичної літератури для порівняння й зіставлення різних поглядів на обрану проблему, розгляду теоретичних питань з метою визначення основних понять;

- емпіричні: спостереження, анкетування, бесіди, методи експертних оцінок, тестування, педагогічне прогнозування, вивчення навчальної документації, аналіз педагогічного досвіду училищ і ВНЗ з досліджуваної проблеми з метою встановлення вихідних даних, педагогічний експеримент для виявлення результативності експериментальної роботи;

- статистичні: контрольні завдання, ситуаційні контрольні завдання з метою встановлення рівня готовності до майбутньої професійної діяльності, методи математичної статистики.

Дослідження здійснювалося поетапно, упродовж 1990 – 2002 рр.

На першому етапі (1990-1991 рр.) здійснено вивчення й аналіз стану розробленості проблеми різнорівневої підготовки майбутніх фахівців фізичної культури у філософській, психологічній, педагогічній, медичній літературі; проведено аналіз програм і навчальних посібників з проблеми. На цьому ж етапі визначено об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження, сформульовано гіпотезу, обґрунтовано сутність, структуру та необхідність удосконалення і впровадження в навчальний процес педагогічних умов забезпечення поетапного опанування фаху майбутніми фахівцями в галузі фізичної культури.

На другому етапі (1991-2001 рр.) проведено формуючий експеримент. Виявлено педагогічні умови, а також зміст, форми організації і методи реалізації цих умов для забезпечення різнорівневої професійної підготовки фахівців фізичної культури; уточнено критерії відбору змісту навчального матеріалу, опрацьовано й експериментально перевірено методику його викладання студентам і магістрантам.

На третьому етапі (2001-2002 рр.) узагальнювалися результати теоретичного аналізу і дослідно-експериментальної роботи: їх апробація відбувалася як шляхом публікацій та обговоренням доповідей на наукових конференціях, семінарах, так і впровадженням у практику роботи Харківського державного вищого училища фізичної культури № 1; Харківського державної академії дизайну і мистецтв; Харківського Національного технічного університету “ХПІ”.

Експериментальна база: дослідження проводилось у Харківській державній академії фізичної культури, Харківському державному вищому училищі фізичної культури. Усього дослідженням було охоплено 1200 студентів названих навчальних закладів, з них у експерименті брало участь 820 осіб.

Наукова новизна і теоретична значущість одержаних результатів полягають у тому, що теоретично обгрунтовано етапи, які забезпечують різномірну підготовку майбутніх фахівців; вперше теоретично обгрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови її забезпечення; дістали подальшого розвитку критерії, показники і рівні сформованості педагогічної готовності фахівців фізичної культури різного рівня до професійної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання в процесі професійної підготовки молодших спеціалістів і спеціалістів - викладачів фізичної культури, тренерів, магістрів фізичної реабілітації. Автором розроблено програму, тематику, зміст лекцій і практичних занять з фахових дисциплін з урахуванням психолого-педагогічних особливостей майбутніх молодших спеціалістів, бакалаврів, спеціалістів, магістрів, а також опубліковано навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту, рекомендований Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник (протокол № 10 від 21.06. 2000 р. засідання Президії комісії з фізичного виховання і спорту Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України).

Вірогідність та обгрунтованість основних положень і наукових результатів дослідження забезпечується їх методичною обгрунтованістю, критичним аналізом стану досліджуваної проблеми в теорії та педагогічній практиці, відповідністю методів дослідження його меті й завданням, експериментальною перевіркою гіпотези; позитивними результатами різномірної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури.

Апробація та впровадження результатів дослідження в практику. Початкові, проміжні й кінцеві результати дослідження знайшли своє відображення в статтях, доповідях і тезах на міжнародних і всеукраїнських конференціях: м. Київ (1987 р.), м. Харків (1988 - 2001 рр.), м. Одеса (1998 р.), м. Белгород (1999 – 2002 рр.), м. Дубна (1993 р.), м. Ростов-на-Дону (1987 р.), м. Санкт-Петербург (2000 р.).

Матеріали дослідження *впроваджено* у практику роботи Харківської державної академії фізичної культури, Харківського державного вищого училища фізичної культури № 1 (акт упровадження від 21.12.2001 р.), Харківської державної академії дизайну і мистецтв (акт упровадження від 21.05.2002 р.), Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” (акт упровадження від 30.05.2002 р.).

Основні теоретичні положення і результати дослідження знайшли своє відображення у 30 публікаціях (29 одноосібних), у тому числі: 2 навчальних посібники, 4 – у провідних наукових фахових виданнях, 13 – у матеріалах наукових конференцій, 11 – у збірниках наукових праць. Загальний обсяг особистого внеску становить 16,7 друк. аркушів.

Структура й обсяг дисертації зумовлені логікою наукового пошуку. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку літератури, додатків. Загальний обсяг роботи – 250 сторінок (184 – основна частина). Список літератури вміщує 274 найменувань, з них 5 – іноземними мовами. Додатки займають 39 сторінок. Робота містить 30 таблиць і 5 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обгрунтовано актуальність досліджуваної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, методи дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення дисертаційної роботи, обгрунтовано вірогідність одержаних результатів, зроблено висновок щодо їх апробації та впровадження.

У першому розділі ***“Різнорівнева підготовка майбутніх фахівців фізичної культури як педагогічна проблема”*** проаналізовано стан дослідження проблеми різнорівневої професійної підготовки фахівців фізичної культури; теоретично обгрунтовано етапи та педагогічні умови забезпечення цієї різнорівневої підготовки.

Доведено, що зміст професійного становлення молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста та магістра передбачає такі етапи: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, процесуальний і контроль-результативний, які на певному рівні мають свою мету, завдання, зміст, форми і методи, що забезпечують готовність до майбутньої фахової діяльності. Проте успішність реалізації етапів залежить від дотримання педагогічно доцільних умов: забезпечення наступності у змісті, формах і методах та здійснення диференційованої роботи зі студентами залежно від їхніх реальних можливостей і рівнів підготовки.

Встановлено, що різнорівнева освіта є постійним процесом, спрямованим на спіралеподібне оволодіння фаховою майстерністю, де кожен наступний виток передбачає нарощування нових інтегрованих професійно зорієнтованих знань і способів діяльності, заснованих на принципі наступності, який передбачає встановлення послідовності та системності у визначенні мети, завдань, змісту, форм і методів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури (Б. Ананьєв, В. Батишев, Ю. Кустов, В. Лихач, О. Пінаєва, А. Усова та ін.) дає підстави стверджувати, що наступність уможливує зв'язок між знаннями, вміннями, якостями, сприяє підвищенню рівня їх сформованості, надає змогу особистості, спираючись на власний набутий досвід, глибоко осмислювати інформацію, встановлювати міжпредметні зв'язки, міцно та дієво її засвоювати, швидко й оперативно орієнтуватися як у навчальних, так і професійних ситуаціях.

Отже, мета підготовки цих фахівців полягає у сприянні активної пізнавальної та практичної діяльності в загальній школі і початкових групах ДЮСШ молодших спеціалістів; в активній творчій пізнавальній діяльності у загальноосвітній школі, групах спортивної досконалості ШВСМ і лікувальних установах бакалаврів і спеціалістів та активізації інноваційної діяльності магістрантів у вищих навчальних закладах.

Підготовка молодшого спеціаліста передбачає: формування інтересу до майбутньої діяльності, вдосконалення фізичної культури вихованців; розвиток потреби до самовдосконалення; формування професійно спрямованих знань на основі міжпредметних зв'язків; формування інтелектуальних і спеціальних умінь та якостей, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю.

Підготовка бакалавра і спеціаліста має такі завдання: формування зовнішніх і внутрішніх мотивів, ставлення до здоров'я як до цінності; розвиток потреби в допомозі іншим людям; установлення логічних міжпредметних, інтегрованих професійно орієнтованих зв'язків, які забезпечують розкриття реальних перспектив формування професійних якостей у межах окремих дисциплін засобами власної активності; усвідомлення окремих навчальних дисциплін як засобів професійної підготовки; використання системного підходу до організації самостійної і професійної діяльності у розв'язанні ситуаційних завдань; подальший розвиток інтелектуальних і комунікативних умінь, а також самостійності та ініціативності при виконанні завдань, оволодіння уміннями самостійного засвоєння нової інформації для систематичної самоосвіти; розвиток особистісних якостей.

Підготовка магістра вимагає повного усвідомлення зв'язків між змістом навчально-виховного процесу і професійною діяльністю фахівця фізичної культури в умовах стажування на робочому місці; використання інтегрованих професійно орієнтованих знань та умінь у процесі науково-дослідної роботи; усвідомлення відповідальності за результати своєї професійної діяльності; формування спеціальних знань і умінь, достатніх для виконання професійних завдань та обов'язків інноваційного характеру з урахуванням соціальної й економічної значущості, престижності та актуальності.

Зміст навчання передбачав визначення груп знань, необхідних майбутнім фахівцям як з фундаментальних, так і спеціальних дисциплін. З-поміж знань, які отримують майбутні спеціалісти та магістри, виділяємо теоретичні (терміни, поняття, правила, факти, принципи, наукові теорії, ідеї науки); знання-засоби, що сприяють формуванню умінь, виконанню певних операцій (прикладні операції мислення, експериментальні знання методів і процедур). З цією метою навчальні теми у тематичному плані та програмах розміщували таким чином, щоб кожна наступна тема базувалася на попередній. Знання, які отримували майбутні фахівці під час вивчення однієї дисципліни, поглиблювалися вивченням інших

суміжних дисциплін, забезпечуючи таким чином наступність у засвоєнні знань, формування інтелектуальних і спеціальних умінь, творчого застосування знань та вмінь у процесі навчання і виробничих практик. Прагнули до того, щоб усвідомлювалася нагальна потреба в отриманні знань.

Для забезпечення поступового переходу від одного рівня підготовки до іншого необхідно було обрати такі методи та форми організації навчального процесу й діяльності майбутніх фахівців, які б забезпечували також різнобічний розвиток їхньої особистості та сприяли досконалості на кожному наступному рівні. З цією метою молодших спеціалістів включали в колективні та групові форми роботи; на заняттях з бакалаврами та спеціалістами використовували як групові, так і індивідуальні форми, а також лекції-атестації, проблемні та візуальні лекції, ділові ігри, ситуаційні завдання та диктанти. Підготовка магістрів у більшій мірі передбачала виконання індивідуальних завдань.

Важливою педагогічною умовою була диференційована робота зі студентами з урахуванням їхніх індивідуальних можливостей та особливостей. На основі виявлення початкового рівня готовності до професійної діяльності (рівня сформованості позитивної мотивації знань, умінь, навичок і якостей) проводили таку роботу: диференціювали навчальну інформацію; здійснювали класифікацію завдань відповідно до рівнів навчальних можливостей студентів, яким пропонували для самостійного виконання різнорівневі завдання (репродуктивні, репродуктивно-варіативні і творчі), надавали диференційовану допомогу (робота з елементами самостійного виконання завдань під керівництвом викладача; напівсамостійна робота – студенти спочатку працюють з викладачем, а потім самостійно виконують завдання, після чого у процесі самостійної роботи виконують творчі завдання на основі набутих теоретичних і практичних знань та сформованих інтелектуальних умінь); зміст завдань ускладнювали відповідно до набутих знань і вмінь; забезпечували системою завдань розвиток творчого потенціалу студентів у процесі осмисленого сприймання навчальної інформації. Проведена системно-диференційована робота сприяла розвитку і поступовому удосконаленню відповідних особистісних якостей, що впливають на характер перебігу та результат професійної діяльності фахівця фізичної культури: емпатійність, комунікативність, сумлінність, витривалість, дисциплінованість і працьовитість, які забезпечують єдність і цілісність особистості і дають можливість краще виявляти свої професійні здібності.

У другому розділі *“Експериментальна робота з реалізації педагогічних умов, які забезпечують різнорівневу професійну підготовку фахівців фізичної культури”* розкрито методику підготовки та проведення педагогічного експерименту, проаналізовано його результати.

Для перевірки гіпотези дослідження здійснено педагогічний експеримент з майбутніми бакалаврами (3 курс), спеціалістами (4 курс) та магістрами (5 курс) Харківської державної академії фізичної культури (820 студентів).

У контрольних групах різнорівнева підготовка майбутніх фахівців фізичної культури відбувалася традиційно, а в експериментальних групах - здійснювалася на основі науково обґрунтованих етапів.

Метою мотиваційно-ціннісного етапу було формування інтересу до занять та ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як цінності. З цією метою використовували цікаві історичні відомості, наочність, позитивну оцінку досягнутих результатів, заохочення, міжпредметні зв'язки, а також знайомство з досвідом роботи учителів, викладачів, тренерів. За допомогою анкетування і бесід встановили, що до експерименту в експериментальних групах мали інтерес до навчального предмету 34% майбутніх бакалаврів, то після експерименту – 57% (у контрольній групі відповідно 32% і 34%), 38% майбутніх спеціалістів, після – 65% (38% і 43%), 41% майбутніх магістрів, після – 71% (40% і 56%). Відчуття внутрішнього задоволення від отриманих знань і вмінь, які дозволяли спортсменам допомагати при травмах і хворим людям до експерименту, мали 26% і після – 48% майбутніх бакалаврів (у контрольній групі відповідно 18% і 26%), 37% майбутніх спеціалістів, після – 59% (29% і 38%), 43% майбутніх магістрів, після 66% (29% і 41%). Аналіз результатів опитування, творчих робіт, діяльності в процесі виробничих практик виявив ціннісні орієнтації студентів. Так, надавати допомогу людям, ставитися до здоров'я як до цінності вважають за необхідне 62% бакалаврів, 74% спеціалістів і 83% магістрів; а 58% бакалаврів, 72% спеціалістів і 93% магістрів бажають працювати, використовуючи знання з фахових дисциплін.

Когнітивний етап формуючого експерименту передбачав оволодіння різними групами знань. На основі принципу наступності з цією метою проводилася така робота: встановлювали взаємозв'язки між інтегрованими професійно орієнтованими знаннями і вміннями. Студентам пропонувалися таблиці, в яких чітко виділено, якими саме теоретичними та спеціальними знаннями і вміннями кожен з них повинен оволодіти при вивченні предметів, щоб кваліфіковано опанувати навчальною дисципліною. Так, наприклад, у майбутніх бакалаврів та спеціалістів на основі стійких вертикальних зв'язків між загальнокультурними (філософія, економіка, соціологія, екологія та ін.), психолого-педагогічними (педагогіка, психологія і психологія спорту) і спеціальнонауковими (теорія і методика фізичного виховання, основи медичних знань, спортивна медицина, фізична реабілітація, гігієна, фізіологія і фізіологія спорту та ін.) дисциплінами та стійких горизонтальних зв'язків між спрямованими на вузьку спеціалізацію спеціальнонауковими дисциплінами повністю

сформовані логічні зв'язки між предметами. На лекціях і практичних заняттях було введено систему диференційованих самостійних і контрольних завдань для визначення вихідного та підсумкового рівня повноти і систематичності знань. Таке ретельне наступне виділення опорних знань і диференційована робота на кожному рівні мали позитивні результати. Відповіді майбутніх бакалаврів, спеціалістів і магістрантів експериментальних груп стали більш ґрунтовними, усвідомленими, розгорнутими. Студенти стали більш уважними і дисциплінованими в процесі занять. У майбутніх спеціалістів були сформовані такі важливі професійні якості особистості, як сумлінність, охайність, раціональність.

Визначення рівня якості знань відбувалося на основі такого показника як повнота за формулою: $K_3 = \frac{n + n_1 * 0,8}{n_0} \leq 1$, де K_3 – коефіцієнт засвоєння знань, n_0 – можлива кількість засвоєних повних і правильних відповідей студентів, n – кількість засвоєних правильних і неповних відповідей. Приріст знань з фахових дисциплін значно підвищився: у бакалаврів він склав 0,31 (у контрольній групі – 0,15), приріст якості знань за показником “повнота” в експериментальній групі відносно контрольної групи склав 0,23; у спеціалістів відповідно 0,39 (0,16), а приріст якості знань – 0,27.

Метою процесуального етапу було формування способів діяльності. Цього було досягнуто завдяки:

- проведенню ділових ігор, які розвивали й поглиблювали інтегровані професійно орієнтовані знання, реалізували міжпредметні й внутрішньопредметні зв'язки, формуванню вмінь приймати самостійне правильне рішення в тій чи іншій ситуації. Практичні заняття з окремих тем, які проводилися у формі ділової гри, значно активізували самостійну діяльність студентів експериментальних груп порівняно з контрольними, у результаті чого значно підвищився рівень професійної компетенції та педагогічної майстерності, вони мали можливість розкритися як особистості;
- виконанню проблемних та ситуаційних завдань, які сприяли розвитку інтелектуальних умінь (аналіз, порівняння, узагальнення, виділення головного в інформації), а також комунікативних умінь, які необхідні майбутнім фахівцям для ефективної взаємодії з майбутніми учнями, студентами та спортсменами;
- організації самостійної роботи студентів, яка істотно впливала на сформованість їхніх професійних умінь і навичок, а також перевірки можливості її практичної реалізації під час проходження виробничих практик, де вони мали можливість продемонструвати набуті вміння з фахових дисциплін;
- диференційованій роботі, яка здійснювалась у навчальній гетерогенній групі і передбачала диференційовано-групову форму навчання: шляхом диференціації за ознаками

початкової компетенції студентів створювали відповідно дві гомогенні підгрупи. Подібний розподіл дав можливість використання певних проблемних ситуацій, в яких студенти могли успішно виявити і розвинути свої професійні можливості відносно обраного фаху, проводити взаємонавчання;

- самостійній роботі студентів з додатковою літературою з усіх тем практичних занять, а також рефератів, курсових і дипломних робіт. З цією метою був складений систематичний комп'ютерний каталог основної та додаткової спеціальної літератури.

Приділялася значна увага формуванню особистісних якостей у процесі виконання індивідуальних завдань.

Використання наступності у змісті, формах і методах навчання та диференційованій роботі зі студентами забезпечило сформованість інтелектуальних умінь (див. табл. 1), які позитивно вплинули на розвиток логічного мислення студентів та якість процесу навчання, а також сприяло здійсненню процесів самоаналізу, самопізнання і самовизначення.

Таблиця 1

Рівні сформованості інтелектуальних умінь майбутніх фахівців (%)

Показники і критерії	Експериментальна група (300 осіб)		Контрольна група (300 осіб)		
	До експ.	Після експ.	Конст. зріз	Контр. зріз	
Виділяти головну думку:	бакалавр	27	54	25	39
	спеціаліст	49	61	41	51
	магістр	59	72	54	62
Аналізувати:	бакалавр	25	51	23	36
	спеціаліст	48	60	33	49
	магістр	59	69	48	58
Порівнювати:	бакалавр	28	54	27	41
	спеціаліст	53	66	40	53
	магістр	65	74	52	62
Узагальнювати:	бакалавр	25	52	23	37
	спеціаліст	51	61	35	49
	магістр	60	73	48	59

У процесі практичних занять і виробничих практик набули розвитку комунікативні вміння (див. табл. 2): адекватно виражати свої почуття та емоції, встановлювати контакт з іншою людиною (товаришем, учнем, викладачем), розуміти співбесідника та ін.

Контрольно-результативний етап передбачав виявлення результатів фактичної підготовки студентів і визначення програм індивідуальної корекції з метою усунення виявлених недоліків.

Рівні сформованості комунікативних умінь майбутніх фахівців (%)

Рівні сформованості		Експериментальна група (300 осіб)		Контрольна група (300 осіб)	
		До експ.	Після експ.	Контр. зріз	Конст. зріз
Високий:	бакалавр	16	36	10	21
	спеціаліст	18	46	9	27
	магістр	36	64	27	64
Середній:	бакалавр	58	68	68	74
	спеціаліст	64	64	64	36
	магістр	64	36	64	64
Низький:	бакалавр	53	21	47	31
	спеціаліст	36	9	64	36
	магістр	17	0	27	9

Отже, додержання педагогічних умов у експериментальних групах значно підвищило готовність майбутніх фахівців фізичної культури до професійної діяльності і сприяло розвитку й усвідомленню ними свого професійного зростання.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури, спостережень за навчальною діяльністю студентів у процесі аудиторних занять і педагогічної практики, самооцінок студентів і експертних оцінок викладачів визначено основні критерії, показники, які відображають суттєві характеристики готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності, і рівні, які диференціюються на високий, достатній та низький залежно від прояву сукупності показників (див. табл. 3). Під готовністю ми розуміємо інтегральне особистісне утворення, що включає наявність певних знань, умінь і навичок, а також комплекс індивідуально-психологічних якостей особистості, що обумовлюють високу ефективність професійного функціонування в будь-якій сфері практичної діяльності і науково-дослідної роботи.

Студенти з високим рівнем сформованості готовності до професійної діяльності характеризуються усвідомленням цінності здоров'я, прагненням до його зберегання; стійким інтересом до занять з психолого-педагогічних і фахових дисциплін; сформованою постійною потребою в самовдосконаленні; досконалим володінням ґрунтовними фаховими знаннями та вміннями, творчо застосовуючи їх у процесі вирішення проблемних та ситуаційних завдань на основі логічно встановлених міжпредметних зв'язків. Педагогічним діям студентів притаманна нестандартність, новизна в організації процесу взаємодії з одногрупниками, учнями, спортсменами.

Рівні сформованості готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності (%)

Рівні сформованості готовності	Експериментальна група (300 осіб)		Приріст	Контрольна група (300 осіб)		Приріст
	До експ.	Після експ.		Констат. зріз	Контрольн. зріз	
Високий: бакалавр	8	15	+7	6	9	+3
спеціаліст	5	18	+13	1	4	+3
магістр.	7	21	+14	4	11	+7
Достатній: бакалавр	40	57	+17	43	57	+14
спеціаліст	52	75	+23	49	62	+13
магістр	64	74	+10	59	60	+1
Низький бакалавр	52	28	-24	51	34	-17
спеціаліст	43	7	-36	50	34	-16
магістр	29	5	-24	37	29	-8

Студентам з достатнім рівнем сформованості готовності притаманні усвідомлення цінності здоров'я прагнення до його зберігання, але нестійкі інтереси до занять з психолого-педагогічних і фахових дисциплін, частково володіють ґрунтовими фаховими знаннями та вміннями, з незначними помилками застосовують їх у процесі вирішення проблемних та ситуаційних завдань. Відтворюють досвід педагогічної діяльності в стандартних умовах, на основі раніше засвоєних еталонів інструкцій методів. Відсутні працьовитість та наполегливість.

У студентів з низьким рівнем сформованості готовності до професійної діяльності відсутні ціннісні орієнтири, хоча можливе часткове зацікавлення чи майже не виражений потяг до усвідомлення цінності здоров'я та необхідності його збереження, відсутній інтерес до занять з психолого-педагогічних і фахових дисциплін. Частково володіють фаховими знаннями та вміннями. У педагогічній діяльності незнайомі ситуації викликають значні труднощі у взаємодіях з одногрупниками, учнями, спортсменами.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі основні **висновки**:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної та спеціальної літератури, офіційно-нормативних документів уточнено основні поняття: “різнорівнева освіта”, “різнорівнева підготовка фахівців”, “принцип наступності”, “диференційована робота” стосовно підготовки фахівців фізичної культури.

2. Доведено, що кожен з рівнів підготовки передбачає декілька етапів.

2.1. Мотиваційно-ціннісний - спонукає до сумлінного навчання як основи набуття професії фахівця фізичної культури і передбачає формування позитивного ставлення до обраного фаху з усвідомленням того, що найбільшою цінністю є здоров'я людей;

2.2. Когнітивний - забезпечує оволодіння інтегрованими професійно-спрямованими знаннями, поєднаними за принципом міждисциплінарності, які дають змогу майбутньому фахівцеві фізичної культури орієнтуватися у виборі необхідних і найефективніших засобів впливу на фізичний стан людини;

2.3. Процесуальний - дозволяє сформувати вміння самостійно реалізовувати набуті знання і способи діяльності на практичних заняттях, під час проходження виробничих практик і стажування на робочому місці та написання рефератів, дипломних і магістерських робіт; розвинути необхідні якості особистості майбутнього фахівця фізичної культури, котрі впливають на ставлення до своєї роботи, якість реалізації отриманих знань, умінь і навичок;

2.4. Контрольно-результативний - забезпечує виявлення рівнів готовності до професійної діяльності і індивідуалізовану корекцію при необхідності.

3. Обґрунтовано, що на кожному з етапів реалізуються такі педагогічні умови:

- забезпечення наступності в меті, завданнях, формах і методах, які реалізуються в навчальному процесі при підготовці фахівців різного рівня;
- здійснення диференційованої роботи зі студентами у процесі занять залежно від їхніх реальних можливостей і рівнів підготовленості.

4. Експериментально доведено, що реалізація педагогічних умов на кожному із визначених етапів підготовки значно впливає не лише на підвищення її якості, а і створює підґрунтя для самореалізації майбутнього фахівця, вибору напрямів подальшої самоосвіти та самовдосконалення.

Проведене дослідження не вирішує повністю питань поставленої проблеми різнорівневої підготовки фахівців фізичної культури. Перспективні напрями подальшої розробки такі: організація самостійної роботи студентів різних закладів освіти; використання інноваційних технологій у процесі різнорівневої підготовки фахівців.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

1. Єфіменко П.Б. Техніка та методика масажу: Навчальний посібник.- Харків: "ОВС", 2001.-144 с.
2. Ефименко П.Б. Средства восстановления работоспособности // Здоровье человека и профилактика заболеваний: Учебное пособие. - Белгород: БелТАСМ, БОЦМП, 1998.- С. 197-215.

3. Єфіменко П.Б. Систематизація термінології при вивченні дисципліни “Масаж” // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. праць.- Харків: ХХІІІ, 2001.- № 28. – С. 16-19.

4. Єфіменко П.Б. Активізація діяльності студентів на практичних заняттях з масажу в системі підготовки магістрів фізичної реабілітації // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Зб. наук. праць. – Харків:ХДПУ, 2001.- Вип. 15.- С. 51-54.

5. Єфіменко П.Б. Навчально-методичні аспекти викладання масажу майбутнім спеціалістам у галузі фізичної культури і спорту // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. праць.- Харків: ХХІІІ, 2001.- № 22. - С. 13 – 17.

6. Єфіменко П.Б. Засоби підвищення ефективності вивчення дисципліни “Масаж” // Педагогіка та психологія: Зб. наук. праць.– Харків: ХДПУ, 2001.- Вип. 19.- Ч. 2. С. 122-125.

7. Єфіменко П.Б. Розвиток гнучкості хребетного стовпа у гімнасток за допомогою спортивного масажу // Слобожанський науково-спортивний вісник. Вип. 1.- Харків: ХаДІФК, 1998.- С.- 112-114.

8. Ефименко П.Б. Самомассаж в физическом развитии студентов, больных хроническими заболеваниями лёгких, посещающих специальные медицинские группы // Современные проблемы физической культуры и спорта: Сб. науч. трудов. – Белгород: Изд-во БГУ, 1997, - С. 438-441.

9. Ефименко П.Б. Внедрение оздоровительного массажа в широкие слои населения через средства массовой информации // Фізична культура, спорт та здоров'я: Зб. наукових робіт. - Харків: ХаДІФК, 1997.- С. 203-205.

10. Ефименко П.Б. Методические особенности планирования и преподавания массажа в институте физической культуры // Педагогические и социально-философские аспекты физической культуры и спорта: Сб. науч-метод. работ.- Харьков: ХГИФК, ХГВУФК № 1, БГПУ. 1996 – С. 321-324.

11. Ефименко П.Б. Лечебный массаж больных, перенесших инфаркт миокарда на этапе больничной реабилитации // Валеология и физическая реабилитация в учебно-исследовательской работе: Междунар. сб. науч.-метод. работ.- Белгород: ББМК, 1996.- С. 359-367.

12. Ефименко П.Б. Массаж, как средство профилактики и устранения болей в позвоночнике у лиц, активно занимающихся спортом // Валеология и физическая реабилитация в учебно-исследовательской работе: Междунар. сб. науч.-метод. работ.- Белгород: ББМК, 1996.- С. 396-404.

13. Ефименко П.Б. Методика реабилитации средствами массажа спортсменов, перенесших травму голеностопного сустава // Учебно-исследовательская работа студентов: Сб. науч.-метод. трудов.- Харьков: ХаГИФК, 1995.- С. 312-316.

14. Ефименко П.Б. Студенческие научно-исследовательские работы в области спортивного массажа // Теоретические и методические аспекты научно-исследовательской работы студентов: Сб. науч.-метод. работ.- Харьков: ХаГИФК, 1994.- С. 234-243.

15. Ефименко П.Б. Методика лечебного массажа при хронических неспецифических заболеваниях лёгких у спортсменов // Теоретические и методические аспекты научно-исследовательской работы студентов: Сб. науч.-метод. работ.- Харьков: ХаГИФК, 1994.- С. 262-266.

16. Ефименко П.Б., Чернин И.М. Методические аспекты применения самомассажа в физическом воспитании студентов // Возвращение к олимпийским идеалам: Метод. рекоменд.- Министерство Украины по делам молодёжи и спорта. Харьков: ХПИ, 1992.- С. 19-21.

17. Ефименко П.Б. Поэтапное овладение массажем специалистами и магистрами в области физической культуры и спорта // Современные технологии и оздоровительные программы педагогического процесса по физической культуре и спорту в учебных заведениях: Материалы междунар. науч.-метод. конф.- Белгород: БелТАСМ, 2002.- С. 87-90.

18. Єфіменко П.Б. Засоби підвищення ефективності вивчення дисципліни “Масаж” // Сучасні освітні технології: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф.-Харків: ХДПУ, 2001.- С. 89.

19. Єфіменко П.Б. Використання певних педагогічних умов при вивченні дисципліни масаж // Матеріали III Всеукраїнської наук.-практ. конф для студ., аспірант., фізкульт. навч. закладів “Фізична культура, спорт та здоров’я”.- Харків: ХаДІФК,2001.- С. 95.

20. Ефименко П.Б. Роль деловой игры на практических занятиях по массажу в системе подготовки магистров физической реабилитации // Физическая культура и спорт на рубеже тысячелетий: Материалы Всероссийской науч.-практ. конф. Часть 1.- СПб, 2000.- С. 143-144.

21. Ефименко П.Б. Особенности методики массажа при головных болях у лиц страдающих гипертонической болезнью // Социально-педагогические технологии и оздоровительные программы в формировании и развитии личности: Материалы науч.-практ конф.- Белгород: БЮИ, 2000.- С. 172-175.

22. Ефименко П.Б. Самомассаж в системе занятий рукопашным боем // Научно-практические проблемы преподавания физической культуры в высших учебных заведениях: Материалы науч.-практ. конф.- Белгород: БЮИ, 1999.- С 152-164.

23. Ефименко П.Б. Комбинированный самомассаж в комплексе оздоровительных мероприятий, направленных на улучшение здоровья студентов, страдающих хроническими заболеваниями лёгких // “Фізична підготовленість та здоров’я населення”: Зб. науков. матеріалів міжнар. наукового симпозиуму.- Одеса: ОДПУ, 1998.- С. 205-208.

24. Ефименко П.Б. Совершенствование методики преподавания курса массажа в институте физической культуры // Анализ современной системы высшего образования и активизация познавательной деятельности студентов ИФК: Сб. науч-метод. работ. – Харьков: ХаГИФК, 1997.- С. 48-49.

25. Ефименко П.Б. Научно-методическое обеспечение контроля эффективности проводимой массажной процедуры // Материалы II Межрегиональной науч.-практ. конф. посвящённой 100-летию совр. олимпийского движения.- Харьков, 1994.- С. 32.

26. Ефименко П.Б. Сегментарно-рефлекторный массаж в восстановлении работоспособности спортсменов // Материалы II Межрегиональной науч.-практ. конф. посвящённой 100-летию совр. олимпийского движения.- Харьков, 1994.- С.53-54.

27. Ефименко П.Б. Массаж в комплексе средств реабилитации спортсменов перенесших травму голеностопного сустава // Международ. науч.-практ. конф. Объединённая науч. ассоц. специалистов по лечеб. физкульт. и спорт. медицине.- Дубна, 1993. С. 36.

28. Ефименко П.Б. самомассаж массажёрами, как средство сохранения и улучшения здоровья подростков, учащихся ПТУ // Традиционные и нетрадиционные методы оздоровления детей: Тез. I Международ. науч.-практ. конф. Объединённая науч. ассоц. специалистов по лечеб. физкульт. и спорт. медицине.- Дубна, 1992.- С. 193.

29. Ефименко П.Б. Методические особенности преподавания спортивного массажа в институте физической культуры // Совершенствование профессиональной подготовки студентов: Материалы науч.-метод. конф института .- Харьков: Изд-во “Основа”, 1991.- С. 22-24.

30. Ефименко П.Б. Предварительный массаж как фактор влияющий на результативность спортсменов, пребывающих в состоянии предстартовой лихорадки в условиях соревнований // Проблемы соревновательной деятельности: Тез. док. межобл. научно-практ. конф.- Харьков: ХаГИФК, 1990. – С. 61- 62.

Анотації

Єфіменко П. Б. Педагогічні умови забезпечення різнорівневої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти. – Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, Харків, 2002.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми різнорівневої професійної підготовки фахівців фізичної культури.

У дисертації теоретично обгрунтовано етапи, які забезпечують різнорівневу підготовку майбутніх фахівців; вперше теоретично обгрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови забезпечення різнорівневої системи підготовки у змісті, формах і методах навчання; дістали подальшого розвитку критерії, показники і рівні сформованості педагогічної готовності фахівців до професійної діяльності.

Отримані результати дисертаційного дослідження впроваджено автором у навчальний процес вищих навчальних закладів.

Ключові слова: різнорівнева підготовка, етапи різнорівневої підготовки, педагогічні умови забезпечення різнорівневої системи підготовки фахівців, наступність, диференційована робота.

Ефименко П.Б. Педагогические условия обеспечения разноуровневой профессиональной подготовки будущих специалистов физической культуры. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 - теория и методика профессионального образования. - Харьковский государственный педагогический университет им. Г.С. Сковороды. - Харьков, 2002.

Диссертационная работа является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы разноуровневой профессиональной подготовки специалистов физической культуры.

Содержание профессионального становления младшего специалиста, бакалавра, специалиста, магистра предусматривает такие этапы: мотивационно-ценностный, когнитивный, процессуальный и контрольно-результативный. Успешность реализации этапов зависит от создания педагогических условий: обеспечения преемственности в содержании, формах и методах; осуществление дифференцированной работы со студентами в зависимости от их реальных возможностей и уровня подготовки.

Разноуровневое образование является процессом, направленным на спиралеподобное овладение профессиональным мастерством, где каждый последующий виток

предусматривает наращивание новых интегрированных профессионально ориентированных знаний и способов деятельности, основанных на принципе преемственности.

Преемственность связывает между собой усваиваемые знания, умения и качества, содействуют повышению уровня их сформированности, даёт личности возможность, опираясь на полученный опыт, глубоко осмысливать информацию, устанавливать межпредметные связи, прочно и действенно её усваивать, быстро и оперативно ориентироваться как в учебных, так и профессиональных ситуациях.

Целью подготовки младшего специалиста является его подготовка к активной познавательной и практической деятельности в общеобразовательной школе и группах ДЮСШ; бакалавра и специалиста – к активной творческой познавательной и практической деятельности в средней школе, группах спортивного совершенства ШВСМ и лечебных учреждениях; магистра – к активной инновационной деятельности в вузах.

Подготовка младшего специалиста предусматривает достижение таких задач: формирование интереса к будущей деятельности, развитие потребности к самосовершенствованию, формирование профессионально ориентированных знаний на основе межпредметных связей, формирование интеллектуальных и специальных умений и качеств, связанных с будущей профессиональной деятельностью.

Подготовка бакалавра и специалиста предусматривает: формирование внешних и внутренних мотивов, установление логичных и межпредметных связей, использование системного подхода к организации самостоятельной и профессиональной деятельности при решении ситуационных заданий, дальнейшее развитие интеллектуальных и коммуникативных умений, личностных качеств.

Подготовка магистра предусматривает: полное осознание связей между содержанием учебного процесса и профессиональной деятельностью специалиста физической культуры в условиях стажировки на рабочем месте, осознание ответственности за результаты своей профессиональной деятельности, формирование специальных знаний и умений, достаточных для выполнения профессиональных заданий и обязанностей инновационного характера.

Содержание обучения предусматривало определение групп знаний: теоретических и знаний–средств, которые содействуют формированию умений, выполнению определённых операций.

Для обеспечения преемственности младших специалистов включали в коллективные и групповые формы работы, на занятиях с бакалаврами и специалистами использовали как групповые, так и индивидуальные формы, а также лекции-аттестации, проблемные и визуальные лекции, деловые игры, ситуационные задания и диктанты. Работа с магистрами предусматривала индивидуальную работу и индивидуальные задания.

Вторым педагогическим условием была дифференцированная работа со студентами с учётом их индивидуальных возможностей и особенностей в процессе осмысленного восприятия учебной информации.

В процессе педагогического эксперимента в контрольных группах занятия проводились традиционно, а в экспериментальных группах осуществлялась разноуровневая подготовка будущих специалистов на основе обоснованных этапов.

Экспериментально доказано, что использование указанных условий существенно влияет на повышение уровней сформированности готовности будущих специалистов к профессиональной деятельности.

Основное содержание работы изложено в 30 публикациях.

Ключевые слова: разноуровневая подготовка, этапы разноуровневой подготовки, педагогические условия разноуровневой системы подготовки специалистов, преемственность, дифференцированная работа.

Yefimenko P.B. Pedagogical conditions of physical education specialists' multilevel professional training. - Manuscript.

The dissertation for the scientific degree of candidate of pedagogical science, speciality 13.00.04 - Theory and Methodics of Professional Education. - Kharkiv State Pedagogical University named after G.S.Skovoroda, Kharkiv, 2002.

The dissertation presents a theoretical and experimental research of the physical education specialists' multilevel professional training.

In the dissertation the stages which provide multilevel training of future specialists are theoretically grounded; for the first time the pedagogical conditions of multilevel training system - the content, methods and forms of teaching - are theoretically scrutinized and experimentally checked; criteria, data and levels of specialists' pedagogical readiness for the professional activities are elaborated. The results of the research are being introduced into the process of education in institutions of higher learning.

Key words: multilevel training, multilevel training stages, pedagogical conditions of multilevel specialists' training system, succession, differentiation activities.